

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/199837,TEKST-AUDIO-35-rocznica-noweli-kwietniowej-PRL.html>
03.05.2024, 04:50

[TEKST + AUDIO] 35. rocznica noweli kwietniowej PRL

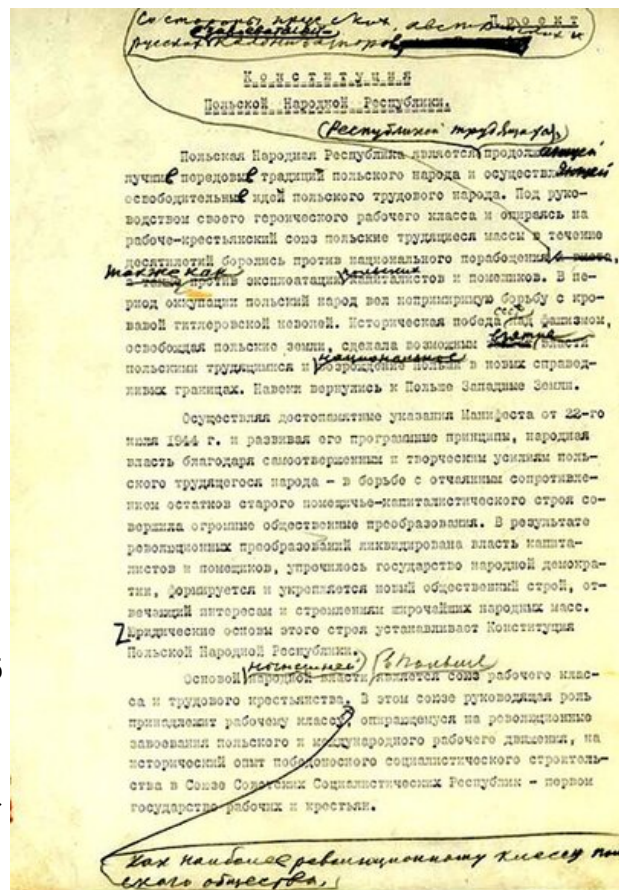
Data publikacji 08.04.2024

Konstytucję Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej Sejm Ustawodawczy uchwalił 22 lipca 1952 roku, była kilkadziesiąt razy nowelizowana. Formalnie obowiązywała do kwietnia 1997 r., kiedy na mocy art. 242 nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ostatecznie została uchylona.

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona została przez Sejm Ustawodawczy 22 lipca 1952 r. Weszła w życie 23 lipca z mocą obowiązującą od 22 lipca. Wybór daty był nieprzypadkowy, gdyż nawiązywał do publikacji programu pierwszego komunistycznego rządu: Manifestu Polskiej Komisji Wyzwolenia Narodowego z 1944 r. W pierwotnej postaci konstytucja została opracowana według wzoru stalinowskiej konstytucji Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich z 1936 r. Na rosyjskiej wersji konstytucji poprawki własnoręcznie naniósł Józef Stalin, a ostateczną wersję polskojęzyczną opracował Bolesław Bierut.

Konstytucja PRL zrywała z przyjętym w polskiej praktyce konstytucyjnej trójpodziałem władzy. Wprowadzała wzorowaną na konstytucji sowieckiej zasadę jedności władzy państwowej. Ustawodawca w preambule deklarował, że państwo jest republiką ludu pracującego. Wprowadzono

Szkic Konstytucji PRL w języku rosyjskim z odręcznymi poprawkami Józefa Stalina, domena publiczna.

zasadę ludowładztwa, która oznaczać miała udział mas w kierowaniu państwem i eliminację antagonizmów klasowych i społecznych. Władza najwyższa należała do Sejmu jako emanacji „woli ludu”, któremu podporządkowane były inne instytucje: sądownictwo oraz władza wykonawcza z rządem i Radą Państwa.

Konstytucja PRL była głównie aktem deklaratywno-propagandowym. Nie regulowała działania głównego ośrodka władzy politycznej, czyli PZPR. Miała mniejsze znaczenie niż statut PZPR, który odwoływał się do idei marksizmu-leninizmu. Konstytucja lipcowa nie przetrwała do końca PRL w pierwotnym kształcie. W czasach rządów Władysława Gomułki (1956–1970) w ustawie zasadniczej pojawił się zapis o przywróceniu Najwyższej Izby Kontroli.

Komuniści najistotniejszą nowelizację ustawy zasadniczej wprowadzili 10 lutego 1976 r. Zastosowano wtedy postanowienie, że Polska jest państwem socjalistycznym, PZPR – przewodnią siłą społeczeństwa w budowie socjalizmu, zaś PRL w swej polityce umacnia przyjaźń i współpracę ze ZSRR i innymi państwami socjalistycznymi.

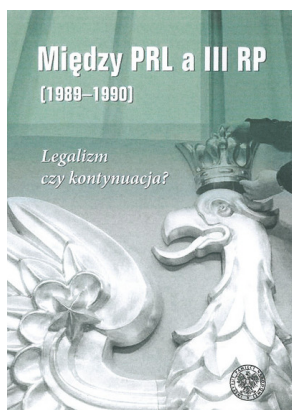
Poprawki do ustawy zasadniczej teoretycznie potwierdzały jedynie stan faktyczny, czyli dominację PZPR i zależność Polski od Związku Sowieckiego. W praktyce nowelizacja w rażący sposób ograniczała suwerenność Polski i spotkała się z gruntowną krytyką środowisk opozycyjnych oraz opinii publicznej na Zachodzie. Przeciwno kontrowersyjnym zmianom ustrojowym wystąpili Jan Olszewski oraz Edward Lipiński, którzy wystosowali do władz list otwarty, tzw. List 59, znany także jako Memoriał 59. List zawierał nie tylko krytykę proponowanych zmian w ustawie zasadniczej, lecz także stawiał daleko idące postulaty ustrojowe o charakterze demokratycznym.

Nowelizacja po okrągłym stole

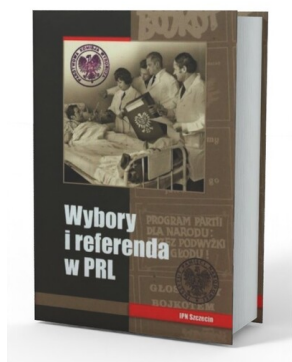
W trakcie 45 lat obowiązywania Konstytucja była 24 razy nowelizowana. 8 kwietnia 1989 r. Sejm uchwalił tzw. nowelę kwietniową, przywracającą izbę wyższą – Senat oraz urząd Prezydenta. W grudniu 1989 tzw. Sejm Kontraktowy dokonał kolejnej nowelizacji Konstytucji. Oprócz zmiany nazwy państwa wykreślono odniesienia do ustroju socjalistycznego (przepisy dot. m.in. współpracy z ZSRR oraz przewodniej roli PZPR w życiu politycznym).

W październiku 1992 r. Sejm przyjął małą konstytucję, ale formalnie stalinowska ustawa zasadnicza obowiązywała jeszcze do kwietnia 1997 r. Wówczas na mocy art. 242 nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ostatecznie została uchylona.

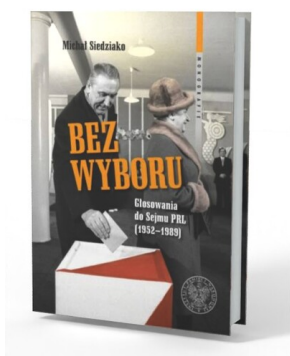
W 2020 r. IPN wydał książkę pt. „[Między PRL a III RP \(1989–1990\)](#). Legalizm czy kontynuacja?” pod red. Patryka Pleskota. Tematyka publikacji oscyluje wokół historyczno-prawnych aspektów polskiej transformacji ustrojowej, ze szczególnym naciskiem na dziedzictwo II RP i legalistyczną ciągłość uosabianą przez władze RP na uchodźstwie. Granice transformacji ustrojowej można wyznaczyć między rozpoczęciem obrad okrągłego stołu w lutym 1989 r. a wyborem Lecha Wałęsy na prezydenta i przekazaniem insygniów władzy przez Rząd RP na uchodźstwie do Warszawy w grudniu 1990 r.

W 2014 r. IPN wydał książkę pt. [Wybory i referenda w PRL](#) pod red. Sebastiana Ligarskiego i Michała Siedziako. Na pracę składa się blisko 40 artykułów, napisanych przez badaczy reprezentujących różne ośrodki i dyscypliny naukowe: historię, politologię i prawo. Pierwsze trzy teksty, autorstwa prof. Jerzego Eislera, prof. Wojciecha Sokoła i dr. Sebastiana Ligarskiego, stanowią wprowadzenie do tematu. W kolejnych częściach pracy zamieszczono artykuły poświęcone następującym zagadnieniom: głosowaniom w latach 1946, 1947 i 1952, wyborom w okresie rządów Władysława Gomułki, w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, propagandzie wyborczej, stosunkowi Kościołów i mniejszości narodowych do wyborów, opozycji i oporowi społecznemu wyrażanemu w okresie akcji wyborczych oraz stosunkowi zagranicy do peerelowskich głosowań.

W 2018 r. IPN wydał książkę pt. [Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL \(1952-1989\)](#). Książka stanowi wielopłaszczyznową analizę kolejnych wyborów do Sejmu PRL. Autor, wychodząc od charakterystyki systemów wyborczych Związku Radzieckiego i państw strefy radzieckiej dominacji w Europie, charakteryzuje zarówno ich oficjalny wymiar (przepisy prawa, propagandę, rytuały wyborcze), jak i to, co kryło się za wspomnianą fasadą: nieformalne praktyki, manipulacje i fałszerstwa, zakulisową rywalizację i działania aparatu represji. Opisuje kolejne kampanie wyborcze w PRL, społeczną percepcję peerelowskich głosowań, różnego rodzaju formy oporu oraz działania opozycji antykomunistycznej związane z wyborami.

Zachęcamy również do zapoznania się z materiałami, które znajdują się w portalu przystanekhistoria.pl, IPNtv i na innych stronach IPN:

- Cecylia Kuta, [Sprzeciw wobec zmian konstytucji PRL. Narodziny jawnej opozycji antykomunistycznej](#)
- Bożena Witowicz, [List 59. Głos wołającego na puszczy](#)
- IPNtv Konferencje: [Plany kierownictwa PZPR w sprawie zmian ustrojowych i nowelizacji konstytucji](#)
- IPNtvPL: [Kto tworzył przepisy prawa po 1945 r.? – cykl Kulisy historii odc. 157](#)

AUDIO:

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[dr Sebastian Pilarski, dyrektor BBH IPN - weszła w życie tzw. nowela kwietniowa do konstytucji PRL \(mp3, 4.99 MB\) 08.04.2024 09:35](#)

[dr Sebastian Pilarski, dyrektor BBH IPN - weszła w życie tzw. nowela kwietniowa do konstytucji PRL \(wav, 36.65 MB\) 08.04.2024 09:35](#)